

AKTUALNE.CZ

1. Trochu jako Forrest Gump, ale sténající. Začaly New Opera Days Ostrava

27.06.2022 aktualne.cz - Boris Klepal

Odkaz na originál

Klíčová slova: Opera (3); Ostrava (3); Divadle (2); opeře (2); Antonína; divadla; Dvořáka; Jiřího; moravskoslezského; Myrona; Národního; Operní; Ostravským

Nepochopení a samota mohou být stejně kruté mezi davy cestujících jako v sevření rodinného kruhu. Ukázaly to první dvě inscenace festivalu New **Opera Days Ostrava** věnovaného současné **opeře**. Koná se do čtvrtka.

"Připravit premiéru za dva týdny je docela výkon, ale nastudovat ve stejném čase Superfluminu je extrémní sport," řekla polská mezzosopranistka Anna Radziejewská po zahajovacím večeru, kde zazpívala hlavní roli v takto nazvané **opeře**. **Operní** bienále pořádané **Ostravským** centrem nové hudby freneticky uvádí stále nová, neokoukaná či jinak jedinečná díla. Stejně jsou na tom koncertní Ostravské dny, které se s ním střídají. K oběma patří hektický způsob zkoušení na několik směn, při němž si účinkující takřka neodpočinou.

První dvě inscenace letošního šestého ročníku New **Opera Days Ostrava** i za těchto podmínek snesly nejnáročnější měřítko, a navíc se k opernímu tvaru přibližovaly z rozdílných pozic. Daly tak za pravdu řediteli spolupořádajícího **Národního divadla moravskoslezského** Jiřímu Nekvasilovi, který za podstatnou součást akce označuje zkoumání hranic žánru.

Superflumina a naturalistická Opera Ibsen/Přízraky, postavená na divadelní hře norského dramatika Henrika Ibsena, na první pohled nemají skoro nic společného. Italský skladatel Salvatore Sciarrino napsal libreto i hudbu Superfluminy, dramatu osamělé ženy, která žije na velkém nádraží a útržky své minulosti i myšlenek vysílá do proudů lidí spěchajících na vlak. Veškeré dění filtruje autorova hudební supervize, teprve skrze její extrémně stylizovanou formu se dostává k publiku.

Skladatel Přízraků Matouš Hejl naopak skromně, zdánlivě až defenzivně vstupuje do příběhu rodiny zdevastované temnou i utajovanou minulostí. Hudba jako by postávala na půli cesty, kdy činoherní divák podléhá dojmu operního představení, ale operní divák přemýšlí, zda mu občas něco nechybí. Na stylizaci se rovým dílem podílí libretistka Lucie Trmíková, která stejně jako Hejl pracovala ve prospěch konkrétního divadelního tvaru režiséra Jana Nebeského.

V základech Superfluminy i Přízraků se však přece jen nachází styčná plocha nefunkční komunikace, kdy důležitá vyjádření míjejí adresáty a ztrácejí se v éteru. Ibsenovy postavy pocházející z konce 19. století slyší, navzdory blízkosti rodinného stolu si ale kvůli chorobným vztahům ani nemohou rozumět. Sciarrinovo dílo se odehrává na nádraží, přeplněném potenciálními příjemci sdělení. Tady už ale nikdo ani nepředstírá, že by naslouchal. Obě situace nakonec působí stejně bezvýhodně.

Na nádraží jsem usedla a plakala

U zrodu Sciarrinovy opery Superflumina stál román dnes již nežijící kanadské spisovatelky Elisabeth Smartové nazvaný By Grand Central Station I Sat Down and Wept. Název odkazuje ke známému žalmu o babylonských řekách, u nichž zajatí židé nařikali a vzpomínali na Sijón. U Sciarrina jsou babylonskými řekami proudy cestujících, které se proplétají od jednoho nástupiště ke druhému, zatímco je pronásledují hlášení o stále narůstajících zpožděních a výlukách.

Uprostřed kalných lidských vod se vlastním osudem zalyká osamělá žena, o kterou skoro nikdo nejví zájem. Něčím připomíná Forresta Gumpu sedícího na lavičce, na pokračování vyprávějícího svůj příběh každému, kdo vedle něj zrovna čeká na autobus.

Sciarrinova žena ale nemá laskavou auru sympatického naivy. Její šepot, sténání a výkřiky vedou k ještě většímu spěchu a nikoho nelákají, aby s ní strávil déle než pár desítek sekund.

Devadesátiminutová opera je v podstatě monodramatem, jež stojí na sólovém výkonu mezzosopranistky Anny Radziejewské. Obklopují ji vrstvy zvuků perfektně hrajícího orchestru Ostravská banda vedeného Liliannou Krychovou. Pěvkyně i dirigentka se na ostravských festivalech objevily již dříve, stejně jako polská režisérka Pia Partumová: letos do nich opět vnesly kvalitu bez kompromisů. Sciarrinovu náročnou hudbu dobře znají, Radziejewská před 11 lety v německém Mannheimu zpívala světovou premiéru Superfluminy.

V ostravském **Divadle Jiřího Myrona** byl teď její výkon prostě fantastický, výrazově nesmírně působivý a zároveň podtrhující skutečnost, že Sciarrinovy opery vycházejí z belcantových kořenů. Vzdechy, šeptání, sípání i výkřiky je potřeba skutečně zpívat a nepomáhat si při nich mluveným slovem: Radziejewská tyto požadavky splňuje beze zbytku. Vynikajícími partnery jsou jí orchestr i sbor Canticum Ostrava vedený Jurijem Galatenkem.

Pia Partumová drama zrežirovala minimalisticky, s důrazem na hudbu. Jevišť představuje neosobní nádražní pasáž, která umožňuje příchod k vlakům a zároveň poskytuje alibi každému, kdo se nechce zastavit. Radziejewská své drásavé a oslnivé sólo zpívá z prostoru, jenž má "samotu uprostřed davu" zakódovanou ve své podstatě.

Maminko, dej mi slunce

Na samém závěru Opery Ibsen / Přízraků se Oswald, který po otci zdědil syfilidu, dožaduje slunečního svitu. Připadá si zoufalý ve svém norském domově, kde je pořád jen zataženo a prší. V té chvíli už všichni vědí, že Oswaldův zesnulý otec nebyl ctnostný občan a schopný podnikatel, ale domácí tyran, který má navíc nemanželskou dceru.

Právě s ní - to znamená se svou nevlastní sestrou - si Oswald k matčině hrůze začíná vztah. Na cokoliv se v rodinné historii sáhne, za tím se objeví přízraky starých vin. A dítě tentokrát po rodičích nedědí jen hříchy, jak je u Henrika Ibsena obvyklé, ale také smrtelnou a stigmatizující nemoc. Oswald nakonec přesvědčuje matku, která k němu lne chorobnou opičí láskou, aby mu podala smrtící dávku morfia.

Zatímco Superflumina měla střízlivý divadelní tvar, který jen podtrhl hudbu, Ibsenova klasika se dočkala opačného ztvárnění. Postavy v naddimenzovaných kostýmech připomínají velké loutky či odosobněné typy z italské commedie dell'arte. Obří rodinný stůl, k němuž musí obtížně šplhat, je obrazem nedosažitelného, ale v praxi také nepoužitelného ideálu. Je příliš velký na to, aby se u něj dalo sedět, ale také příliš nízký, aby pod ním bylo možné vzpřímeně stát.

Vše z minulosti i přítomnosti je stejně nepoužitelné, přesahující i omezující zároveň. Ostré charakteristiky postav ukryté v textu autoři dohánějí až k temné grotesce, kulhavý vyděrač Engstrand se dokonce promění v černého kozlího ďábla.

Do stylizace režiséra Jana Nebeského a výtvarnice Jany Vlachynské vstupuje hudba Matouše Hejla hned banální předehrou. Často umlká, v nečekaných chvílích se však vynořuje jako nedílná a rovnocenná součást komplexního divadelního díla. Operní stylizace občas podtrhuje banalitu sdělení: matka Alvingová a pastor Manders si své úvodní repliky v prvním dějství opakovaně vymění v mluvené stylizaci operního duetu.

Oswald křičí "hoř!!" zdobně, jako v barokní opeře. Do hlasů činoherců občas zasvítí školený soprán nemanželské Reginy, které její pragmatismus dává alespoň nějakou šanci vyváznout z klubka nemocných vztahů beze škod.

Hejlova hudba hraje v Přízracích větší roli, než se může zdát na první pohled. Chová se jako cimrmanovský princ Drsoň, jenž vše zpovzdálí sleduje, na rozdíl od něj se ale do věci v pravou chvíli skutečně vloží. Hejl se členy divadelního spolku Jedl vytvořili tvar blízký komplexnímu uvažování vloni zesnulého nizozemského skladatele Louise Andriessena. Opera zde není výsledkem hudebníkovy práce s libretem, ale společné tvorby všech složek, od začátku provázaných na více úrovních.

Andriessenově představě o opeře se blíží také obsazení činoherci: Lucie Trmíková, Miloslav König, Igor Chmela a Petr Jeništa se ani nepokoušejí předstírat, že by v klasickém slova smyslu uměli zpívat. Jsou zcela civilní, o to však výmluvnější. Operní zpěv jediné výjimky Magdaleny Malé v roli Reginy není automaticky přijímanou konvencí, ale specifickým výrazovým prostředkem, který má význam sám o sobě.

Opera Ibsen / Přízraky měla premiéru již v dubnu s malým hudebním ansámblem ve složení cimbál, kytara, baskytara, tuba a perkuse. Ostravský festival teď v **Divadle Antonína Dvořáka** uvedl hudebně přepracovanou verzi rozšířenou o komorní orchestr, dirigoval Bruno Ferrandis.

Ostravské dny nové hudby v pondělí pokračují scénickým provedením šestihodinové skladby Many Many Women od Petra Kotíka, která patří k výrazným projevům newyorské avantgardy poslední třetiny 20. století. V úterý budou mít premiéry tři nové opery od Judith Berksonové, Jamese Laytona a Lucie Páchové, ve středu se ve Ski areálu Opálená koná performance Miroslava Tótha nazvaná Nulanus. Festival uzavře "tragédie naslouchání" Prometeo - mimořádné scénické dílo od klasika hudby 20. století Luigiho Nona.

URL | <https://magazin.aktualne.cz/kultura/klasicka-hudba/trochu-jako-new-opera-days-ostrava-superflumina-ibsen/r~9202dbfef60611eca25a0cc47ab5f122/>

« zpět na začátek